

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษา: กรณีศึกษาศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กำแพงเพชร เขต 2 เป็นการศึกษาคู่กรณี (Case study) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก และรวบรวมข้อมูลเอกสารเป็นส่วนประกอบมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังได้อธิบายโดยสรุปในบทที่ 1 และมีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัย การเลือกพื้นที่ศึกษา ผู้ให้ข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประเด็นในการสัมภาษณ์ การบันทึกข้อมูลภาคสนาม ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ในบทที่ 3

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 : บริบทของสถานศึกษา

1.สภาพแวดล้อมภายนอกสถานศึกษา

สถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี มีโครงสร้างทางสังคมเป็นสังคมชนบท แต่เป็นชุมชนขนาดใหญ่ และมีการคมนาคมที่สะดวก ระบบเศรษฐกิจของชุมชนประชากรส่วนใหญ่มีรายได้จากการทำการเกษตร เช่น ทำไร่อ้อย สวนส้ม ทำนา ปลูग्มะเขือ รายได้เฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ฐานะปานกลาง คนในชุมชน มีความเข้มแข็ง และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมสำคัญเป็นอย่างดี กระบวนการเรียนรู้หน้าที่ทางสังคมวิถีชุมชน มีแหล่งถ่ายทอดคุณธรรมส่วนใหญ่จากวัด และสถานศึกษาเป็นหลัก และมีผู้นำชุมชน และครู เป็นตัวแบบจิตสาธารณะที่ดี ช่วยเหลือชุมชนและสถานศึกษาดี ระบบความสัมพันธ์เชิงสังคมมีความสามัคคีกันดี ไม่มีความแตกแยกทางการเมืองที่แสดงออกแน่ชัด มีกลุ่มการเมืองกลุ่มอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้านที่เื้อต่อการพัฒนาจิตสาธารณะ สถานศึกษาให้ความร่วมมือซึ่งเป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องเข้าร่วมกับชุมชน โดยผู้ปกครองต้องการ ให้ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้นำที่มีจิตสาธารณะ ก็สามารถนำให้ชุมชนมีจิตสาธารณะ เปิดกว้าง ครูและผู้นำมืองานไคของชุมชนก็เข้าไปช่วยเหลือชุมชน ทำงานโดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทน สนับสนุนทั้งบ้าน วัด และสถานศึกษา ผลการศึกษาพบอีกว่าทุกสถานศึกษารับนโยบายจากสำนักงานเขตพื้นที่ ให้เป็นสถานศึกษาคุณธรรมนำความรู้ และจัดทำโครงการพัฒนาคุณธรรมและสร้างสำนึกความเป็นไทย

เพื่อพัฒนาเด็กไทยอย่างยั่งยืน (กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษา) และนโยบายสถานศึกษา 3 ดี

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมภายนอกอันได้แก่ โครงสร้างทางสังคมของชุมชน ระบบเศรษฐกิจของชุมชน ค่านิยมของคนในชุมชน กระบวนการเรียนรู้หน้าที่ทางสังคมวิถีชุมชน ตัวแบบจิตสาธารณะของชุมชน ระบบความสัมพันธ์เชิงสังคม กลไกภายในชุมชน จิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ชุมชนต้องการ และนโยบายจากรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเขตพื้นที่ และศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อจิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษา

2. สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา

1. คุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนผ่านการอบรมคุณธรรมจริยธรรม มีความสนใจและศึกษาด้านศาสนาและ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรม
2. คุณภาพของครูในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี ครูเป็นต้นแบบได้ครู มีความสัมพันธ์กับชุมชนดี
3. ทุกสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี มีการจัดองค์การ/คณะกรรมการต่าง ๆ เพื่อรับผิดชอบนโยบาย การวางแผน และการดำเนินงานด้านการปลูกฝังจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเน้นความสัมพันธ์กับชุมชน อาทิ สถานศึกษาวิถีพุทธ โครงการส่งเสริมศีลธรรมโลกสถานศึกษาคุณธรรมแกนนำ และจัดทำโครงการพัฒนาคุณธรรมและสร้างสำนึกความเป็นไทยเพื่อพัฒนาเด็กไทยอย่างยั่งยืน(กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษา)และนโยบายสถานศึกษา 3 ดี
4. สถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี มีการส่งเสริม สนับสนุน ผลักดัน นโยบายและกิจกรรมของสถานศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะ บำเพ็ญประโยชน์ที่วัดในชุมชนของตนเป็นหลัก
5. คุณภาพของนักเรียนภายในสถานศึกษา พิจารณาด้าน สติปัญญา อารมณ์ และสังคม นักเรียนจะได้รับการฝึกให้มีจิตสาธารณะ และยินดีในการทำกิจกรรมทุกอย่างของวัดและหมู่บ้านโดยเฉพาะนักเรียนที่เป็นสถานศึกษาแกนนำด้านคุณธรรมจริยธรรม และเป็นสถานศึกษาแกนนำวิถีพุทธ

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา ได้แก่ คุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษา คุณภาพของครู และคุณภาพของนักเรียน รวมถึงระบบการบริหาร ส่งผลต่อจิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนที่ 2 : ตัวชี้วัดจิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษา: กรณีศึกษาศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี สรุปได้ว่า

1. จุดเน้นของการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่จะมองความพร้อมและความสามารถของบุคลากร เพื่อให้เกิดความสบายใจในการทำงาน ไม่ให้เกิดความขัดแย้ง

2. ผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี เป็นผู้มีความวิสัยทัศน์ร่วมกัน มองอนาคตร่วมกับชุมชน เรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกันโดยอาศัยการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ให้เห็นถึงสถานการณ์ แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงพร้อมควบคู่ไปกับการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับชุมชน เป็นผู้นำทางความคิดที่นำเสนอข้อคิดเห็นเพื่อพัฒนาชุมชน หรือส่งครูภายในชุมชนไปร่วมประชุมหมู่บ้าน

3. ผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี ได้ดำเนินกิจกรรมที่บ่งบอกการสำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถร่วมแก้ไขเปลี่ยนแปลงสังคมได้ การทำให้เกิดกลุ่มที่ให้ความสนใจต่อสาธารณะจำนวนมาก การทำให้เกิดความเข้มแข็งเป็นพลังทางสังคมด้วยการเป็นผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับฝ่ายอื่น ได้เข้าร่วมกับทุกองค์กรเพื่อรับข้อมูลจากหน่วยงานอื่น ๆ มาแจ้งให้ครูและชุมชน

4. ผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี ได้แสดงถึงความรัก เอื้ออาทร ความสามัคคี ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งความรักสมานฉันท์อันจะเป็นส่วนเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง ด้วยการให้กำลังใจ ให้รางวัล ให้คำอวยพร ของขวัญในวันเกิดหรือโอกาสทำหน้าที่ประสานความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาและชุมชน

5. ผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี สนับสนุนและดำเนินกิจกรรมแห่งการเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกับชุมชน ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการทำกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนการพัฒนาจิตสาธารณะให้เกิดความต่อเนื่อง โดยเป็นผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมศีลธรรมโลก สถานศึกษาคุณธรรมแกนนำ และจัดทำโครงการพัฒนาคุณธรรมและสร้างสำนึกความเป็นไทยเพื่อพัฒนาเด็กไทยอย่างยั่งยืน (กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษา) และน่านโยบายสถานศึกษามีใช้ให้บรรลุผล

6. ผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี มีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ สื่อสารและเครือข่ายเป็นส่วนที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นทางซึ่งทำให้เกิดจิตสาธารณะ อยู่เป็นประจำและต้องติดตามข่าวสารจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและจากผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอื่นๆ

การอภิปรายผล

ตอนที่ 1 : บริบทของสถานศึกษา

1.สภาพแวดล้อมภายนอกสถานศึกษา

1.1 โครงสร้างทางสังคมที่เป็นสังคมชนบท มีการคมนาคมที่สะดวก ระบบเศรษฐกิจของชุมชนประชากรส่วนใหญ่มีรายได้จากการทำการเกษตร รายได้เฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ฐานะปานกลางทำให้คนในชุมชนมีความเข้มแข็ง และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมสำคัญเป็นอย่างดี เพราะมีเวลาในการปลีกตัวจากงานประจำมาร่วมกิจกรรมกับชุมชนได้ ต่างจากผู้ทำงานประจำซึ่งสามารถร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชนเวลาเลิกงาน หรือวันหยุดเท่านั้น ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องแบ่งเวลาให้เหมาะสม และหากเสียสละเวลาไปร่วมกิจกรรมของชุมชน ชุมชนก็จะเห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีกิจกรรมมาก ยังมาช่วยเหลือและร่วมกิจกรรมของตน จึงเป็นบ่อเกิดแห่งความศรัทธาและความช่วยเหลือตามมา

1.2 ด้วยความที่เป็นสังคมชนบทจึงมีกระบวนการเรียนรู้หน้าที่ทางสังคมวิถีชุมชน ที่อาศัยแหล่งถ่ายทอดคุณธรรมส่วนใหญ่จากวัด และสถานศึกษาเป็นหลัก ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้บริการและอำนวยความสะดวกต่อคนในชุมชน รวมถึงผู้มาติดต่อ เพราะเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริการชุมชนโดยตรงและรักษาประโยชน์ของชุมชนเพราะสถานศึกษาเป็นของทุกคนในชุมชนมีสิทธิในการใช้ประโยชน์และทุกคนต้องช่วยกันดูแลรักษาด้วยกัน

1.3 การที่ผู้นำชุมชน และครู เป็นตัวแบบจิตสาธารณะที่ดี ช่วยเหลือชุมชนและสถานศึกษาเป็นอย่างดี ที่เป็นเช่นนี้ เพราะการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะเข้ามารับหน้าที่เป็นผู้นำชุมชน หรือครูต้องผ่านกระบวนการจิตสาธารณะมาพอสมควร มีหัวใจแห่งการบริการ และมีความภูมิใจเมื่อตนสามารถทำให้ผู้อื่นเป็นสุข และซึ่งส่วนหนึ่งก็เกิดจากการปลูกฝังของครอบครัวด้วย

1.4 ระบบความสัมพันธ์เชิงสังคมมีความสามัคคีกันดี ไม่มีความแตกแยกทางการเมืองที่แสดงออกแน่ชัด มีกลุ่มการเมืองกลุ่มอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้านที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสาธารณะ เพราะปกติของคนไทย รักสงบ หลีกเลี้ยงความขัดแย้ง แม้ไม่พอใจก็เก็บเอาไว้ภายในใจ มีความอดทน และชอบสังคม ทำให้เกิดการรวมกลุ่มและมีความสุขเมื่อได้ทำงานเป็นกลุ่มหรือมีจำนวนมาก ๆ

1.5 ถ้าผู้นำ ผู้บริหารสถานศึกษามีจิตสาธารณะ ก็สามารถนำให้ชุมชน และครูมีจิตสาธารณะ ต้องมีใจเปิดกว้าง เข้าไปช่วยเหลือชุมชน ทำงานโดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทน สนับสนุนทั้งบ้าน วัด สถานศึกษา

1.6 การที่ทุกสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี รับนโยบายจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ให้เป็นสถานศึกษาคุณธรรมนำความรู้ และจัดทำโครงการพัฒนาคุณธรรมและสร้างสำนึกความเป็นไทยเพื่อพัฒนาเด็กไทยอย่างยั่งยืน กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษาและนโยบายสถานศึกษา 3 ดี ก็เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 อีกทั้งหน่วยงานอื่น ๆ ก็เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครู โดยให้คณะครูเข้าโครงการเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา(ในภาคผนวก)

สรุปได้ว่า จิตสาธารณะ หรือ จิตสำนึกทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ตรงกับ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร (2543, หน้า 13) ที่ว่า ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทางสังคมเป็นภาวะที่ลึกซึ้งที่มีผลต่อจิตสำนึกด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ เป็นภาวะที่ได้บรรมกล่อมเกล่าและสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดที่ละน้อย ทำให้เกิดสำนึกที่มีรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้เริ่มตั้งแต่พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ครู สื่อมวลชน บุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับองค์กร วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อมด้านสื่อสารมวลชน และส่วนที่กำกับกับสำนึกของบุคคล คือ การได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตที่มีพลังต่อการเกิดสำนึก อาทิ การไปสถานศึกษา ไปทำงาน ดูละคร ฟังผู้คนสนทนากัน เป็นต้น

2. สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา

1. การที่ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนผ่านการอบรมคุณธรรมจริยธรรม มีความสนใจและศึกษาด้านศาสนาและให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ทำให้การดำเนินงานด้านจิตสาธารณะใด ๆ ได้รับการยอมรับและอนุมัติจากผู้บริหารสถานศึกษา และตรงกับ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร (2543, หน้า13) ที่ว่าปัจจัยภายใน สำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติโดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาดตนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดจากการรับรู้จากการเรียนรู้ การมองเห็น การคิด แล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึกแบบใด ก็จะมีการฝึกฝนและสร้างสมสำนึกเหล่านั้น

2. คุณภาพของครูในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี ส่วนใหญ่ครูเป็นต้นแบบได้ และครูมีความสัมพันธ์กับชุมชนดี เพราะปัจจุบันนี้สถานศึกษาต้องทำงานร่วมกับชุมชน การดึงชุมชนเข้ามาจะทำให้เกิดการยอมรับของชุมชน และประสบความสำเร็จในการจัด

การศึกษา ยิ่งถ้าเป็นครูพื้นที่ ก็เป็นหน้าที่ของครูที่ต้องมีจิตสาธารณะในสถานศึกษาและชุมชนใน
ฐานะบุคคลหนึ่งในชุมชน

3. ทุกสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี มีการจัด
องค์การ/คณะกรรมการต่าง ๆ เพื่อรับผิดชอบนโยบาย การวางแผน และการดำเนินงานด้านการ
ปลูกฝังจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเน้นความสัมพันธ์กับชุมชน อาทิ
สถานศึกษาวิถีพุทธ โครงการส่งเสริมศีลธรรมโลกสถานศึกษาคุณธรรมแกนนำ และจัดทำโครงการ
พัฒนาคุณธรรมและสร้างสำนึกความเป็นไทยเพื่อพัฒนาเด็กไทยอย่างยั่งยืน(กิจกรรมเสริมสร้าง
คุณธรรมในสถานศึกษา)และนโยบายสถานศึกษา 3 ดี ทั้งนี้ก็เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้
สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก
ดังนี้ 1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ซื่อสัตย์สุจริต 3. มีวินัย 4. ใฝ่เรียนรู้ 5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน 7. รักความเป็นไทย 8. มีจิตสาธารณะ

4. สถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี มีการ
ส่งเสริม สนับสนุน ผลักดัน นโยบายและกิจกรรมของสถานศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะ
บำเพ็ญประโยชน์ที่วัดในชุมชนของตนเป็นหลัก โดยเฉพาะกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ ก็เพื่อเพื่อให้มีฝึ
กระเบียวินัย ประหยัดและซื่อสัตย์สุจริต อุดหนุน เสียสละ รักการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์
เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม มีความเป็นประชาธิปไตย รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีพละนาถมาย
สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สามารถ
ทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์อย่างต่อเนื่อง
บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมจิตอาสา เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน สังคม
ประเทศชาติ

5. คุณภาพของนักเรียนภายในสถานศึกษา พิจารณาด้าน สติปัญญา อารมณ์
และสังคม นักเรียนจะได้รับการฝึกให้มีจิตสาธารณะ และยินดีในการทำกิจกรรมทุกอย่างของวัด
และหมู่บ้านโดยเฉพาะนักเรียนที่เป็นสถานศึกษาแกนนำด้านคุณธรรมจริยธรรม และเป็น
สถานศึกษาแกนนำวิถีพุทธ แสดงให้เห็นว่าหากผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครู เห็นความสำคัญ
และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างจริงจังและสม่ำเสมอ ย่อมสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ได้

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพของผู้บริหาร สถานศึกษา คุณภาพของครู และคุณภาพของนักเรียน รวมถึงระบบการบริหารล้วนส่งผลต่อ จิตสำนึกของผู้บริหารสถานศึกษาทั้งสิ้น ตรงกับปรัชญาของ อินทรกำแหง (บุญทัน ภูบาล, 2549, หน้า 19-20) ที่ชี้ถึงแนวทางในการเสริมสร้างจิตสำนึกของคนในสังคม ว่าจะต้องเกิดขึ้นได้จากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝัง อบรม การฝึกปฏิบัติ การได้เห็นตัวอย่างที่ชวนให้ประทับใจ ปัจจัยเหล่านี้จะค่อย ๆ โน้มนำใจของบุคคลให้เกิดจิตสำนึกที่ถูกต้องและการสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นจำต้องอาศัยสถาบันทางสังคมหลายส่วนเข้ามาร่วมมือกัน อาทิ สถาบันการศึกษา การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาเป็นสิ่งที่ปฏิเสธกันไม่ได้ไม่จะเป็นการพัฒนาในรูปแบบใด จำต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษาจนมีการศึกษามากพอแก่สถานะแห่งตน ที่จะสามารถปฏิบัติงานหรือดำเนินชีวิตไปสู่ทิศทางที่ประสงค์ การกำหนดเป้าหมายของการศึกษาให้ถูกต้องโดยธรรมชาติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ดังนั้นผู้มีอำนาจในการบริหารการศึกษาพึงพิจารณาให้ลึกซึ้ง ให้ถ่องแท้ ให้รอบคอบ ให้ถูกต้องด้วยทัศนคติที่กว้างไกล โดยมีจุดหมายรวบยอดว่า ต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกเป็นมนุษย์ที่เต็มที

ตอนที่ 2 : ตัวชี้วัดจิตสำนึกของผู้บริหารสถานศึกษา: กรณีศึกษาศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี

1. จุดเน้นของการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่จะมองความพร้อมและความสามารถของบุคลากร เพื่อให้เกิดความสบายใจในการทำงาน ไม่ให้เกิดความขัดแย้ง

2. ผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มองอนาคตร่วมกับชุมชน เรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกันโดยอาศัยการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ให้เห็นถึงสถานการณ์ แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงพร้อมควบคู่ไปกับการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับชุมชน เป็นผู้นำทางความคิดที่นำเสนอข้อคิดเห็นเพื่อพัฒนาชุมชน หรือส่งครูภายในชุมชนไปร่วมประชุมหมู่บ้าน

3. ผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี ดำเนินกิจกรรมที่บ่งบอกการสำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถร่วมแก้ไขเปลี่ยนแปลงสังคมได้ การทำให้เกิดกลุ่มที่ให้ความสนใจต่อสาธารณะจำนวนมาก การทำให้เกิดความเข้มแข็งเป็นพลังทางสังคมด้วยการเป็นผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับฝ่ายอื่น ได้เข้าร่วมกับทุกองค์กรเพื่อรับข้อมูลจากหน่วยงานอื่น ๆ มาแจ้งให้ครูและชุมชน

4. ผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี แสดงถึงความรัก เอื้ออาทร ความสามัคคี ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งความรักสมานฉันท์อันจะเป็นส่วนเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง ด้วยการให้กำลังใจ ให้รางวัล ให้คำอวยพร ของขวัญในวันเกิดหรือโอกาสทำหน้าที่ประสานความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาและชุมชน

5. ผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี สนับสนุนและดำเนินกิจกรรมแห่งการเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกับชุมชน ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการทำกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนการพัฒนาจิตสาธารณะให้เกิดความต่อเนื่อง โดยเป็นผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมศีลธรรมโลก สถานศึกษาคุณธรรมแกนนำ และจัดทำโครงการพัฒนาคุณธรรมและสร้างสำนึกความเป็นไทยเพื่อพัฒนาเด็กไทยอย่างยั่งยืน (กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษา) และน่านโยบายสถานศึกษามีใช้ให้บรรลุผล

6. ผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี มีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ สื่อสารและเครือข่ายเป็นส่วนที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นทางซึ่งทำให้เกิดจิตสาธารณะ อยู่เป็นประจำและต้องติดตามข่าวสารจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและจากผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอื่นๆ

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคีมีจิตสาธารณะครบทุกตัวชี้วัดของจิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษาตรงกับ อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรุษ วิสารทสกุล (2540, หน้า 42-44) ซึ่งมีองค์ประกอบของจิตสาธารณะ ดังนี้ 1) มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 2) สำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถร่วมแก้ไขเปลี่ยนแปลงสังคมได้ 3) มีความรัก เอื้ออาทร สามัคคี เชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง 4) การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกัน ที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง 5) มีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ สื่อสารและเครือข่ายเป็นส่วนที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นทางซึ่งทำให้เกิดจิตสาธารณะ และตรงกับยุทธนา วรณปิติกุล (2542, หน้า 181-183) ที่ว่า

- 1) การทุ่มเทและอุทิศตน สิทธิของพลเมืองจะต้องสอดคล้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม
- 2) เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล ต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลายและหาวิธีอยู่ร่วมกับความขัดแย้งโดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน การจำแนกประเด็นปัญหา การใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มากที่สุด สร้างการเข้าร่วมรับรู้ ตัดสินใจและฉันทกกำลัง เพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย
- 3) คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม 4) การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง

สถาบันการศึกษาไม่เพียงเป็นสถานที่ฝึกทักษะและให้ความรู้รับช่วงต่อการสร้างค่านิยมที่

เหมาะสมต่อจากครอบครัว รวมทั้งเครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้น ระหว่างเพื่อนบ้าน ที่ทำงานสโมสร สมาคมต่างๆ เชื่อมโยงบุคคลที่สนใจเรื่องของตนเข้าเป็นกลุ่มที่ใส่ใจผู้อื่น ช่วยดำรงรักษาประชาคม สังคม และกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือ สถาบันศาสนาและสื่อมวลชน นับว่ามีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะประสบความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาเกิดความยอมรับจากบุคลากรภายในสถานศึกษาและชุมชนต้องมีจิตสำนึกสาธารณะตามที่วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544, ไม่มีเลขหน้า) บอกไว้ว่าคุณลักษณะของการมีจิตสาธารณะต้องประกอบด้วย 1) ความรัก ความเอื้ออาทร 2) ความเชื่อใจ 3) การเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง 4) การยอมรับความแตกต่าง ระหว่างบุคคล 5) การมีปฏิสัมพันธ์กันโดยใช้ความสามารถภายในเครือข่ายและการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผลการวิจัยในครั้งนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สามารถนำผลการวิจัย ไปดำเนินการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีจิตสาธารณะ
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรจัดให้มีการอบรมการพัฒนาด้านจิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษา อย่างสม่ำเสมอ และเผยแพร่เอกสารเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม
3. ผู้บริหารสถานศึกษานำผลการศึกษาในครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้ และนำไปพัฒนาตนเองให้เกิดจิตสาธารณะ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรและชุมชน อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารการศึกษา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมจิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานกับผลการบริหารสถานศึกษาที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน
2. ควรศึกษาจิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล
3. ควรศึกษารูปแบบวิธีการฝึกจิตสาธารณะให้กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง